CHRISTOlogisch

STUDIE A STUDIJNÍ POMŮCKY

Opustit první lásku

Zjevení 2 a život církve

BIBLE A ŽIVOT VÍRY

Biblicky přemýšlet a vstupovat do rozhovoru

www.christologisch.de

Poznámka k překladu: Všechny biblické citace a parafráze jsou přeloženy z německé předlohy; nejsou vydávány za znění konkrétního českého překladu Bible. Teologická tvrzení autora a citované zdroje jsou zachovány.

Opustit první lásku

Co Ježíš skutečně vytýká církvi v Efezu

Zjevení 2,4-5 nepopisuje církev, která by zcela opustila Krista nebo ztratila jakoukoli podobu lásky. Efezští hájili pravdu, snášeli těžkosti a odporovali falešným apoštolům. Přesto se něco zásadního posunulo: opustili svou první lásku.

„První láskou“ se pravděpodobně nemyslí výlučně někdejší pocit nadšení pro Ježíše. Výraz zahrnuje spíše lásku v její původní kvalitě, přednostním postavení a praktické účinnosti. Patří sem jak láska ke Kristu, tak z ní vycházející láska k druhým lidem, zejména ke spoluvěřícím.

V Ježíšově výzvě k pokání je třeba přesně rozlišovat: církev má nejprve činit pokání, tedy změnit své myšlení a vnitřní postoj před Kristem. Potom se má vrátit k dřívějšímu jednání a znovu konat odpovídající skutky lásky. Tyto skutky nejsou samotným pokáním, nýbrž jeho viditelným ovocem. Zjevení 2,5 proto stejně jako Matouš 3,8 a Skutky 26,20 rozlišuje mezi vnitřním obrácením a činy, které z něj vycházejí.

Obsah

1. Příkladná církev s životu nebezpečným nedostatkem

2. Co znamená „první láska“

3. Jak se mohou smysl pro pravdu a láska rozejít

4. Jasné rozlišení pokání, obrácení a skutků

5. Proč ztráta lásky ohrožuje svícen

6. Cesta zpět k první lásce

1. Příkladná církev s životu nebezpečným nedostatkem

Poselství církvi v Efezu nezačíná kritikou, nýbrž pozoruhodnou chválou. Ježíš zná její skutky, námahu a vytrvalost. Církev nemůže snést zlé lidi. Zkoumá lidi, kteří se nazývají apoštoly, a odhaluje ty, kteří jimi nejsou. Pro Kristovo jméno snášela těžkosti a neochabla (Zj 2,2-3).

To není duchovně lhostejná církev. Nejde o křesťany, pro něž by učení, svatost či věrnost ztratily význam. Efez se zprvu jeví přímo jako vzor bdělé, odolné církve, která umí posuzovat učení.

Potom však přichází Boží „ale“:

> **„Ale mám proti tobě, že jsi opustil svou první lásku“ (Zj 2,4).**

Tento jediný nedostatek je tak závažný, že Ježíš hrozí odstraněním svícnu, pokud církev nebude činit pokání (Zj 2,5). Ukazuje to, že láska není měkkým doplňkem skutečné církevní práce. Patří k podstatě křesťanské církve.

Církev může:

- rozpoznávat bludné učení,
- odhalovat falešné učitele,
- odmítat mravní odchylky,
- obstát pod tlakem,
- neúnavně pracovat

a přesto se vyvíjet duchovně životu nebezpečným směrem.

> **Pravověrnost církev automaticky nechrání před ztrátou jejího vlastního duchovního středu.**

Ježíš nepopírá žádné z kladných hodnocení, která předtím vyslovil. Efezští skutečně vytrvali. Jejich zkoumání učení je skutečně správné. Jejich odpor vůči zlu je skutečně chvályhodný. Správné učení a velká odolnost však nemohou vyvážit ztrátu lásky.

2. Co znamená „první láska“

Dvojí význam slova „první“

Řecké slovo prōtē může mít jak časový, tak věcný význam. „První láska“ proto může označovat lásku, která charakterizovala církev na počátku. Současně může znamenat lásku, která má zaujímat první místo.[1]

Nejde tedy pouze o nostalgii. Ježíš Efezské nevyzývá, aby uměle obnovili citové vzepětí svých počátků. Pojem obsahuje spíše hodnocení: láska, která je kdysi formovala a měla přednost, už toto postavení nemá.

Církev lásku prostě „neztratila“, jako by se jí nepozorovaně vytratila. Ježíš říká, že ji „opustila“. Použité sloveso může označovat vědomé zanechání nebo vzdání se něčeho. Tím se nutně netvrdí, že by se církev jednoho dne výslovně rozhodla milovat méně. Nechala však jiné záležitosti vystoupit do popředí tak silně, že láska ztratila své dřívější místo.

Láska ke Kristu, nebo láska k lidem?

Při výkladu se často klade otázka, zda první láska znamená především lásku ke Kristu, nebo lásku ke spoluvěřícím.

Pro obě možnosti existují dobré důvody.

Pro lásku ke Kristu mluví skutečnost, že sám Kristus je Pánem církve. Každá skutečně křesťanská láska má původ ve vztahu k němu. Kde chladne láska ke Kristu, tam bude dříve či později narušena i poslušnost, uctívání a láska k bližnímu.

Pro lásku k druhým lidem mluví zvláště spojení s „prvními skutky“. Ježíš vyzývá církev, aby znovu dělala to, co dělala dříve (Zj 2,5). V Janových spisech se láska prokazuje právě konkrétním jednáním vůči druhým:

> **„Podle toho jsme poznali lásku, že on za nás položil svůj život; i my jsme povinni položit život za bratry“ (1J 3,16).**

Jan výslovně varuje před láskou, která spočívá jen ve slovech:

> **„Děti, nemilujme slovem ani jazykem, ale skutkem a pravdou“ (1J 3,18).**

Dennis Johnson proto pokládá za pravděpodobnější, že v Efezu zeslábla zejména láska k druhým lidem.[2] Také Craig Koester spojuje požadované první skutky s praktickými činy služby druhým věřícím.[3]

Proč se obě podoby lásky nesmějí oddělovat

Rozhodnutí mezi „láskou ke Kristu“ a „láskou k lidem“ však nesmí být příliš vyhrocené. V Janově teologii jsou obě neoddělitelně propojeny.

Kdo miluje Boha, má milovat i svého bratra (1J 4,20-21). A naopak je láska k Božím dětem spojena s láskou k Bohu a poslušností jeho přikázání (1J 5,1-3).

Láska ke Kristu je zdrojem. Láska ke spoluvěřícím je jedním z jejích nezbytných projevů. Lze proto říci:

> **První láska je láska obrácená ke Kristu, která se zviditelňuje v nesobecké, činné lásce k druhým lidem.**

Důraz Zjevení 2,5 pravděpodobně spočívá na ztracené praktické podobě této lásky. Bylo by však umělé oddělovat tyto skutky od vnitřního vztahu ke Kristu.

3. Jak se mohou smysl pro pravdu a láska rozejít

Církev pod neustálým tlakem

Církev v Efezu nežila v klidném prostředí bez konfliktů. Musela zkoumat falešné apoštoly, odmítat zlé lidi a rozpoznávat bludné učitele. I pozdější zmínka o nikolaitech ukazuje, že církev čelila učením a praktikám, které Kristus nenáviděl (Zj 2,6).

Církev, na kterou se trvale útočí, si pochopitelně vytváří ochranné mechanismy. Začne se dívat pozorněji. Tvrzení se zkoumají. Učitelé se posuzují. Nebezpečí se pojmenovávají.

To je zprvu správné a nezbytné. Bdělost se však může postupně proměnit v postoj zásadní nedůvěry. Církev se může natolik soustředit na odhalování omylu, že za každou nepřesností už tuší odpadnutí. Lidé pak přestávají být především bratry a sestrami, kterým je třeba sloužit, a stávají se možnými zdroji nebezpečí, které je nutné prověřit.

Hradby, jež mají církev chránit před bludným učením, mohou být tak vysoké, že jimi sotva pronikne i vřelost, společenství a milosrdenství.

Pravda bez lásky tvrdne

Právě církvi v Efezu Pavel vysvětlil, jak vzniká křesťanská zralost. Církev se nemá nechat unášet každým větrem učení. Zároveň má „držet se pravdy v lásce“ a tak růst směrem ke Kristu (Ef 4,14-15).

Pravda a láska přitom nejsou soupeřícími hodnotami. Láska nesmí rozpustit pravdu a pravda nesmí vytlačit lásku.

- Láska bez pravdy se stává sentimentální a ztrácí směr.
- Pravda bez lásky se stává chladnou, pyšnou a ničivou.
- Pravda v lásce slouží druhému tím, že říká správnou věc správným způsobem a se správným cílem.

Efezští zjevně vzali apoštolskou výzvu ke zkoumání učení vážně. Ztratili však rovnováhu. Hájili pravdu, ale láska, v níž se měli této pravdy držet, ztratila svou dřívější sílu.[2]

Láska neznamená toleranci vůči omylu

Ježíšovu výtku nelze chápat tak, jako by zkoumání učení a vymezování hranic byly samy o sobě nelaskavé. Ježíš Efezské výslovně chválí za to, že zkoumali falešné apoštoly a nenáviděli skutky nikolaitů (Zj 2,2.6).

Řešením proto není zkoumat méně pečlivě nebo ze špatně pochopené lásky trpět bludné učení. Ježíš nepožaduje:

„Přestaňte bojovat proti falešnému učení.“

Požaduje naopak:

„Vraťte se k postoji, v němž váš boj za pravdu nese láska.“

> **Znovu nalézt první lásku neznamená oslabit pravdu. Znamená to znovu s pravdou zacházet jako se službou Bohu a člověku.**

Věroučná jasnost se stává nelaskavou, slouží-li především sebepotvrzení. Zůstává laskavá, chce-li lidi chránit, napravovat, získávat a budovat.

4. Jasné rozlišení pokání, obrácení a skutků

Přesná stavba Zjevení 2,5

Ježíš dává církvi tři úzce propojené výzvy:

1. „Rozpomeň se tedy, odkud jsi padl.“

2. „Čiň pokání.“

3. „Konej první skutky“ (Zj 2,5).

Toto pořadí má teologický význam. Ježíš nežádá prostě jen lepší aktivity. Církev nemá zvýšenou činorodostí nahrazovat to, co ztratila uvnitř.

Nejprve musí rozpoznat, co se stalo. Potom musí činit pokání. Z tohoto pokání mají znovu vzejít první skutky.

Co znamená pokání

Sloveso použité ve Zjevení 2,5 je metanoeō. Označuje změnu myšlení, hodnocení nebo vnitřního postoje. V biblickém užití se tím nemyslí povrchní změna názoru. Církev má své jednání nově posoudit ve světle Kristova soudu a uznat, že jeho soud je správný.

Dosud snad mohla poukazovat na svou věroučnou věrnost, odolnost a vymezování vůči zlu. Ježíš jí však ukazuje, že tyto silné stránky neomlouvají nedostatek lásky.

Pokání zde znamená:

- uznat, že Kristus má ve své výtce pravdu,
- přestat zlehčovat vlastní vývoj,
- posoudit opuštění první lásky jako hřích,
- vnitřně odmítnout dosavadní postoj,
- znovu se podřídit Kristově vůli.

Pokání tedy není ani pouhým smutkem, ani pouhou lítostí. Člověk může litovat následků svého chování, aniž skutečně změní svůj pohled. Biblické pokání zahrnuje přijetí Božího soudu.

> **Pokání začíná tam, kde se člověk přestává obhajovat a uznává správnost Kristova soudu.**

Pokání není totéž co skutky pokání

Bezprostředně po příkazu k pokání následuje výzva: „Konej první skutky“ (Zj 2,5). Tím jsou pokání a skutky odlišeny gramaticky i věcně.

Ježíš neříká:

„Čiňte pokání tím, že budete konat první skutky.“

Dává dva související příkazy:

- Změňte svůj vnitřní postoj.
- Potom podle něj opět jednejte.

První skutky tedy nejsou samotným pokáním. Jsou viditelným následkem a praktickým uskutečněním pokání.

Toto rozlišení se objevuje i v kázání Jana Křtitele:

> **„Neste tedy ovoce hodné pokání“ (Mt 3,8).**

Ovoce není totožné s pokáním. Je výsledkem, který pokání odpovídá. Jan nežádá skutky, jimiž by si lidé měli zasloužit Boží přijetí. Požaduje spíše jednání, na němž se pozná, že tvrzené pokání nespočívá jen ve slovech.

Strom neožije tím, že se na jeho větve přiváže ovoce. Protože žije, přináší ovoce. Stejně tak skutky nejsou samotnou vnitřní změnou smýšlení. Zviditelňují, že taková změna začala prakticky působit.

Význam epistrephō

Dalším důležitým biblickým označením je epistrephō. Sloveso doslova znamená otočit se, vrátit se nebo se k někomu obrátit. Zatímco metanoeō zdůrazňuje především změnu myšlení a posuzování, epistrephō často popisuje změnu směru, která z toho vychází.

Oba pojmy nelze vtěsnat do strnulého schématu. Jejich významová pole se překrývají a přesný důraz určuje konkrétní souvislost. Přesto lze v zásadě rozlišovat:

- metanoeō: změna myšlení nebo vnitřního hodnocení,
- epistrephō: obrácení se, návrat nebo změna nastoupeného směru,
- skutky: konkrétní jednání odpovídající tomuto novému zaměření.

Skutky 26,20 spojují tyto prvky zvlášť zřetelně. Pavel popisuje své kázání tak, že lidé:

> **„mají činit pokání a obrátit se k Bohu a konat skutky hodné pokání“ (Sk 26,20).**

Věta obsahuje tři rozlišitelné, ale související aspekty:

1. Činit pokání: změnit dosavadní postoj a hodnocení.

2. Obrátit se k Bohu: změnit směr a obrátit se k Bohu.

3. Konat skutky odpovídající pokání: prakticky žít v souladu se změněným postojem.

Skutky pokání nezpůsobují. Ani je nenahrazují. Mají z něj vycházet.

Odpovídající pohyb ve Zjevení 2,5

Sloveso epistrephō sice ve Zjevení 2,5 výslovně nestojí, myšlenkový postup však věcně obsahuje pohyb návratu:

- Efezští se mají rozpomenout, odkud padli.
- Mají činit pokání.
- Mají opět konat dřívější skutky.

Výzva k „prvním skutkům“ tak popisuje praktický návrat k opuštěnému způsobu života. Církev nemá jen rozpoznat, že se něco pokazilo. Má skutečně opustit nastoupený směr a znovu jednat skutky lásky.

> **Pokání bez odpovídajícího obrácení zůstává neúčinné. Skutky bez předchozího pokání zůstávají vnější nápodobou.**

Žádná podmínka pro přijetí věčného života

Souvislost pojednává o již existující církvi. Ježíš mluví k lidem, kteří pro jeho jméno pracovali, trpěli a zkoumali falešné učitele. Výzva k pokání tedy není výzvou nevěřícím, aby si skutky zasloužili věčný život.

Věčný život se přijímá vírou v Ježíše Krista (J 3,16; 5,24; 6,47; 20,30-31). Zjevení 2,5 se naproti tomu zabývá společenstvím, věrností a svědeckou úlohou místní církve.

Efezští nemusejí skutky lásky dokazovat nebo znovu získávat své znovuzrození. Musejí jako církev reagovat na výtku svého Pána.

Jejich skutky jsou:

- nikoli platbou za věčný život,
- nikoli doplněním Kristova dokončeného díla vykoupení,
- nikoli dodatečným základem jejich ospravedlnění,
- nýbrž poslušností, kterou církev dluží svému Pánu.

Kristus nehrozí, že věřícím odejme věčný život. Hrozí, že pohne svícnem církve z jeho místa (Zj 2,5). Jde o její trvání a funkci místního svědectví.

5. Proč ztráta lásky ohrožuje svícen

Svícen patří Kristu

Církve jsou ve Zjevení 1,20 znázorněny jako svícny. Kristus se prochází mezi nimi (Zj 2,1). Církev tedy nenese své světlo vlastní silou. Své postavení a úkol přijala od Krista.

Svícen není prostě symbolem toho, že se na určitém místě lidé scházejí k náboženským shromážděním. Označuje církev v jejím Kristem daném povolání viditelně nést jeho světlo.

Ježíš může tento svícen odstranit. Církev může nadále organizačně existovat, vlastnit budovy, pořádat akce a zachovat si jméno, a přitom ztratit svou duchovní funkci před Kristem.

Samotná pravda poslání nenaplňuje

Efezští si snad mysleli, že jim věroučná čistota automaticky zajišťuje budoucnost. Kristus tuto domněnku popírá. Církev nese Kristovo světlo nejen tím, že rozpoznává omyl, ale také tím, že odráží jeho charakter.

Kristus je plný milosti a pravdy (J 1,14). Církev, která ztělesňuje pravdu bez lásky, o něm proto nevydává úplné svědectví.

Může správně reprodukovat obsah určitých nauk. Pokud však její jednání s lidmi charakterizuje tvrdost, pýcha, nedůvěra či lhostejnost, její viditelný postoj odporuje pravdě, kterou slovy hájí.

> **Církev může mít správné poselství, a přesto je zatemňovat svou nelaskavou podobou.**

Sestupný vývoj

Gerhard Maier upozorňuje, že Efezské není nutné popisovat jako zcela nelaskavé. Ve srovnání s jinými církvemi mohli mít ještě mnoho lásky. Rozhodující je však směr jejich vývoje: lásky ubývalo a první láska už byla opuštěna.[1]

Ježíšova výtka tedy nemíří jen proti dosaženému konečnému stavu, ale proti tendenci. Kristus vidí, kam cesta vede, dávno předtím, než si církev sama uvědomí plný dosah.

Drobná chyba kurzu se zprvu zdá neškodná. Není-li však opravena, loď se po mnoha kilometrech ocitne daleko od cíle. Stejně tak může církev nadále dělat mnoho správných věcí a přesto se krok za krokem vzdalovat duchovnímu středu.

6. Cesta zpět k první lásce

Rozpomenout se

První příkaz zní: „Rozpomeň se tedy, odkud jsi padl“ (Zj 2,5).

Církev má porovnat svou nynější situaci s dřívějším stavem. Nejde o sentimentální vzpomínání, ale o duchovní diagnózu.

Má se ptát:

- Jak jsme spolu dříve jednali?
- Jaké oběti jsme byli ochotni přinášet jeden pro druhého?
- Které lidi jsme z lásky navštěvovali, nesli nebo podporovali?
- Jak jsme vyslovovali pravdu?
- Proč dnes něco děláme už jen z povinnosti, zvyku nebo potřeby vymezovat se?

- Kde se bdělost změnila v tvrdost?
- Kde se rozlišování změnilo v nedůvěru?
- Kde se horlivost pro pravdu změnila v radost ze sporů?

Vzpomínání ukazuje vzdálenost mezi tím, co bylo, a tím, co nastalo.

Činit pokání

Potom má církev posuzovat svůj vývoj tak, jak jej posuzuje Kristus. Nesmí omlouvat svou nelaskavost pravověrností.

Pokání proto může znamenat vyznat před Kristem:

- Chtěli jsme mít pravdu místo toho, abychom získávali lidi.
- Chyby jsme viděli rychleji než nouzi.
- Mluvili jsme o bludných učitelích, ale příliš málo se modlili za svedené.
- Hájili jsme pravdu, aniž jsme vždy opravdově milovali.
- Konali jsme službu, ale ztratili jsme ze zřetele člověka.
- Chránili jsme Kristovo jméno, ale nedostatečně odráželi jeho charakter.

Takové poznání se nesmí stát všeobecným sebeobviňováním bez konkrétního obsahu. Opravdové pokání pojmenovává to, co Kristus vytýká.

Konat první skutky

Po pokání následuje praktické obrácení. Církev má znovu jednat.

„První skutky“ se mohou projevit všude, kde láska nabývá konkrétní podoby:

- navštěvovat obtížené spoluvěřící,
- všímat si hmotné nouze,
- doprovázet nemocné,
- trpělivě nést slabé,
- mírně napravovat zbloudilé,
- zbytečně nevyhrocovat konflikty,
- poskytovat odpuštění,
- modlit se jeden za druhého,
- sdílet čas, síly a majetek,
- vyslovovat pravdu s cílem obnovy.

Tyto skutky nesmějí být chápány jako vnější technika. Církev může zavést programy pro pěstování společenství, a přesto uvnitř zůstat chladná. První skutky musejí vycházet z obnovené lásky.

> **Kristus nevolá k umělému inscenování dřívějších pocitů. Volá k obnovenému postoji, skutečnému návratu a činům, které z něj vycházejí.**

Znovu se držet pravdy v lásce

Řešení pro Efez nespočívá v menším množství pravdy, ale v obnovené lásce. Církev má nadále zkoumat falešné apoštoly a odmítat skutky nikolaitů. Musí se to však dít v postoji, který odpovídá Kristu.

Láska přitom neznamená:

- schvalovat omyl,
- zlehčovat hřích,
- uznávat každé učení za rovnocenné,
- rušit nezbytnou církevní kázeň,
- vyhýbat se jasným hranicím.

Láska znamená:

- hledat dobro druhého,
- nepoužívat pravdu jako zbraň k sebevyvyšování,
- zacházet i s odpůrci jako s lidmi,
- zaměřovat nápravu k obnově,
- bojovat za svedené stejně jako proti svodu,
- čelit vlastní pýše se stejnou rozhodností jako cizímu omylu.

Trvalé varování

Poselství Efezu není určeno jen jedné církvi prvního století. Tomuto nebezpečí čelí každá církev věrná Bibli.

Právě církve, které berou učení vážně, zkoumají omyl a stavějí se proti duchu doby, musejí slyšet výtku Efezu. Jejich silné stránky se mohou nepozorovaně osamostatnit. Věroučná věrnost se může změnit v intelektuální pýchu. Vymezování se může stát samoúčelem. Stálost se může spojit s citovým chladem.

Kristus nestaví pravdu a lásku proti sobě. Požaduje obojí.

> **Církev musí nenávidět omyl, aniž pohrdá lidmi. Musí hájit pravdu, aniž opouští lásku.**

První láska se neobnovuje pouhým vzpomínáním na dřívější časy ani vynucováním ztraceného pocitu. Ježíšova cesta je jasná:

1. Poznej, odkud jsi padl.
2. Změň své myšlení a uznej, že Kristus má pravdu.
3. Odvrať se od nesprávného směru.
4. Znovu konej skutky odpovídající obnovené lásce.

Tak se rozlišení vyjasňuje:

- Pokání je vnitřní změna hodnocení před Kristem.
- Obrácení je skutečná změna směru.
- Skutky jsou viditelné činy, které z tohoto obrácení vycházejí.

Žádný z těchto prvků nelze stavět proti ostatním. Skutky bez pokání se stávají náboženským herectvím. Tvrzené pokání bez obrácení zůstává prázdné. Obrácení bez odpovídajících skutků zůstává neviditelné a prakticky bez následků.

Pán církve nežádá citový návrat do idealizované minulosti. Žádá současný, konkrétní a poslušný návrat k lásce.

> **První láska není pouze láska, která tu byla na počátku. Je to láska, která musí být na prvním místě.**

Prameny

[1] Gerhard Maier, Die Offenbarung des Johannes: Kapitel 1-11, ed. Gerhard Maier a kol., Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament (Witten; Giessen: SCM R.Brockhaus; Brunnen Verlag, 2015), 139-140.

[2] Dennis E. Johnson, Triumph of the Lamb: A Commentary on Revelation (Phillipsburg, NJ: P&R Publishing, 2001), 72.

[3] Craig R. Koester, Revelation: A New Translation with Introduction and Commentary, ed. John J. Collins, Anchor Yale Bible (New Haven; London: Yale University Press, 2014), 38A:269.